

סימולציות פדגוגיות בהשתתפות שחקנים מקצועיים בשילוב המונה עצמאית לטיפוח מקצועיות בהוראה

חיבור לשם קבלת התואר "דוקטור בפילוסופיה"

מאთ : יפית מורדון

הוגש לסתן של אוניברסיטת בר-אילן

סיוון התשע"ז

THE MUSICAL WORKS OF JOHN STEELE

רמת גן

אוניברסיטה בר-אילן בית הספר לחינוך הספריה

תקציר

אחד האתגרים המרכזיים העומדים בפני חוקרים ואנשי חינוך הוא מציאת תנאי ההכשרה האופטימליים לפיתוח מקצועיות בקרב מורים. מהספורות המחקרית עולה כי מורים רבים מתקשים להעיבר מיומנויות נלמדות מההכשרה התיאורטית לפרקטייה בביתה, ולכן הם מציעים לבנות תכניות ממוקדות ושיטתיות שמטרךן לצמצם פער זה. אחת מהתיאוריות המרכזיות והעדכנות לפתיחת מקצועיות בקרב מורים היא תאוריית הראייה המקצועית (Professional Vision – PV) (Barnhart & van Es, 2015; Santagata & Guarino, 2011). ראייה מקצועית של מורים כוללת את יכולת היכולת להבחין במרכיבים משמעותיים של ההוראה והלמידה (הבחנה – Noticing), את יכולת להסביר ולהצדיק אותם (פרשנות – Reasoning), ואת יכולת להציג אסטרטגיות חלופיות (הצעת חלופה – Predicting) המכונאות למטרות ולאסטרטגיות ההוראה.

לדעת חוקרים, מורים אינם לומדים לשЛОט במילויו הראיה המקצועית באופן ספונטני, ולגשר על הפער שבין האيمון בתכניות ההכשרה ובין ההוראה בפועל בביתה. ישנה הסכמה בין החוקרים כי הדרך להתמודד עם קשיים אלו היא באמצעות תכניות הכרה המופעלות בסביבות במידה אקטיביות הכוללות חוות הורה אונטניות העשויות לסייע למורים להבהיר את המיומנויות הנלמדות לההוראה בפועל בביתה (Kramarski, in press; Van Driel, Beijaard & Verloop, 2001; Vermunt, 2016).

במקרה זה, המחקר הנוכחי מציע תכנית המבוססת על סביבת במידה חדשנית המשלבת סימולציות ייחודיות הכוללות צפייה במשחקי תפקידים שאוטם מגלמים **מקצועיים** ובסרטים וידאו המתעדים תרחישים הורה ומאפשרים צפייה חוזרת, ביצוע תחקיר ממוקד ומן משוב מקצועי על פעולות המורים בהם. השימוש בסימולציות בהשתתפות שחוקנים מקצועיים נושא ונחקר עד כה במידה מועטה בלבד, זאת למורות שנמצאו היכולות לעילותו בתחוםים שונים, בפרט בתחום הרפואה (רובין ואמייטי, 2000 ; McHardy & Allan, 2008). מחקר זה הוא הראשון הבודק שימוש בסימולציות בהשתתפות שחוקנים מקצועיים בתחום ההוראת אסטרטגיות בחינוך בכלל, ובפיתוח הראייה המקצועית של מורים בפרט. למורות הפוטנציאלי הרוב הגולם בשילוב סימולציות בתכניות לשיפור המקצועיות של מורים, התוצאות של מחקרים שבדקו זאת עד כה מראות כי סביבות במידה שאין משלבות הכוונה עצמית מפורשת אין מושפרות את המקצועיות של מורים, זאת ועוד, סביבות אלו אין תורמות ליישום הידע הנרכש בפרקטיות ההוראה בביתה. השימוש **בהכוונה מפורשת** במחקר הנוכחי מבוסס על תאוריות של **הכוונה עצמית במידה ובההוראה** (SRL) המעודדות לומד פעיל המצביע לעצמו מטרות בלמידה, כמו כן, מתקנן וմבקר את מעשיו לקרה השגת מטרות אלו. אלא שהכוונה עצמית אינה מותפתחת בספונטניות, ולכן יש צורך לטפחה.

על אף החשיבות התיאורטית המוחסת לפיתוח מקצועי באמצעות תהליכי ראייה מקצועית המשלבים טיפוח הכוונה עצמית, חסרים עדין מחקרים העוסקים בדרך הטעמה של מיומנויות אלו בביתה בכלל, ובקרב מורים בפועל בפרט, שכן רוב המחקרים בנושא בדקו פרחי ההוראה בלבד.

במקרה חסרים אלו, המחקר הנוכחי מציע **מודל אינטגרטיבי PV-SRL**, המשלב שתי מסגרות תאורטיות: האחת מתיחסת לראייה המקצועית של מורים, והאחרת – **ליהכוונה עצמית בההוראה** – תוך שימוש בסביבת במידה חדשנית הכוללת סימולציות בהשתתפות שחוקנים מקצועיים המדרמות מזכבים אונטניים המאפשרים בחינה והערכתה של המודל באופן מעשי. טיפוח הכוונה העצמית לפי המודל האינטגרטיבי המוצע במחקר מבוסס על שאלות מטה-קוגניטיביות עצומות המכונאות להצבת מטרה וכן לביצוע ולהערכת הפעולות. מודל זה עונה על הצורך שעולה מחקרים אחרים

בתוך פיתוח מקצועי של מורים שצינו את החשיבות של פיתוח מודלים המחברים בין תיאוריות וגישות שונות ליישום מימניות נלמדות בהוראה בכיתה בזמן אמת.

במחקר השתתפו 149 מורים עלות 5 שנים ותק ומעלה, אשר מלמדות בבתי ספר יסודיים שונים ברחבי הארץ, מרביתן בכיתות ג'-ו. נוסף למחקר על כלל המורות, נבדקה גם קבוצת מיקוד ששימשה לבדיקה העברת ושיבור לארך זמן וכלה שמונה מורות שנבחרו באקראי מכל אחת מקבוצות המחקר. החשתפות בתכנית הייתה במסגרת השטלאמויות של משרד החינוך לפיתוח מקצוע של מורים. המורות חולקו באופן אקראי לאربع קבוצות מחקר אשר עסקו בטיפוח היראה המקצועית (PV) בסביבות למידה שונות:

- א. סיבبة מושלת שבה נעשה שימוש בסימולציות ובחיפה להכוונה עצמית;
- ב. סיבבת הסימולציה שבה נעשה שימוש בסימולציות, אך בלי חופה להכוונה עצמית;
- ג. סיבבת הרכוונה שבה הייתה חופה להכוונה עצמית, אך בלי שימוש בסימולציות;
- ד. ביקורת — סיבבה שכלה אימון בראייה מקצועית (PV) בלבד, ושה לא נעשה שימוש בסימולציות או חופה להכוונה עצמית.

תכניות התערבות נמשכו שלושה חודשים וכללו 10 מפגשים.

ש שאלות המחקר עוסקו בהשוואה בין קבוצות המחקר במימניות שנדקנו כדלהלן: 1. ראייה מקצועית (PV) המתיחסת למימניות: הבחנה, פרשנות והצעת חלופה המכוננות למטרות השיעור ול استراتيجיות הוראה; 2. הכוונה עצמית בלמידה ובהוראה (SRL) המתיחסת להיבט המתוגניבי של ההכוונה העצמית; 3-4. הכוונה עצמית בלמידה ובהוראה (SRL) המתיחסת להיבט המוטיבציוני של ההכוונה העצמית בהקשר לאמון המורה על הוראה ולמידה (מורה-תלמיד במרחב) ולמסוגות עצמית בהוראה; 5. השוואת בין תכנון השיעור לביצוע בזמן אמת. 6. בוחנת אפקט השימור (עברית) לארך זמן של משתני המחקר בקרב קבוצת המיקוד.

המחקר בוצע בפיזגמה כמותית שנתקבלה במצאים איכוטניים. בהתאם לכך במחקר נעשה שימוש בכלים אלר: 1. שאלונים הצהרתיים; 2. ניתוח מצבים אונטניים שהוצגו בסימולציות ובסרטים; 3. ניתוח פרקטיקת ההוראה בזמן אמת: תכנון מערך שיעור, צילום השיעור בפועל; 4. כתיבת רפלקציה. הכלים המגוונים הועברו באربع נקודות זמן: לפני ההתערבות, במהלך, מיד בתום ההתערבות ושלושה חדשים לאחר תומה. הממצאים שהתקבלו מהכלים הכמותיים והאיכוטניים תמכו אלה באלה.

ממצאי המחקר מעבירים כי ככל כל המחקר, **הסיבبة המשולבת** הצלחה להגיע לרמה הגבוהה ביותר בכל המימכויות שנבדקו בהשוואה לשאר הקבוצות, לרבות פרקטיקת ההוראה בזמן אמת והעברית לארך זמן. **סיבבת הסימולציה** שיפרה בעיקר את יכולת במימניות פרשנות כפי שללה מהשאלונים ההצהרתיים ומכל הניתוח של מצבים אונטניים. השימוש המשמעותי ביותר בקבוצה זו, בהשוואה לשאר הקבוצות, נעה במידה אמונות על הוראה ולמידה בהוראה בפועל בכיתה כפי שהשתקפו בסגנון ההוראה שהוא מכון להוראה שהتلמיד במרכזו. הישג זה אף נשמר לארך זמן. **הממצאים על קבוצה זו מדגישים את הייעילות שבהתנסויות במצבים אונטניים המדמים סיבبة אמיתית, לצורך ביצוע העברת לכיתה לאורך זמן.**

סיבבת ההכוונה שיפרה באופן מובהק את יכולתה במימניות הצעת חלופה (ראייה מקצועית) וכן את הידע שלא בהכוונה עצמית, כפי שללה בשאלונים הצהרתיים ובניתוחים של מצבים אונטניים. לעומת זאת, הישגירה בהערכה לפרקטיות ההוראה בכיתה בזמן אמת היו נמוכים יותר. הממצאים על העברת לאורך זמן האבוע על קושי בטמעה של המימניות שלגלו. לעומת התכניו המפורט והמנומח

במרקם השיעור וברפלקציה עליו. הממצאים על קבוצה זו מצביעים על הצורך בחשיבות האימון המעשית **במקביל לאימון של ידע ומילומניות.**

לבסוף, קבוצת **הביקורת** הציגה ברוב המדדים שיפור קטן יותר מיתר הקבוצות, הן במילומניות הראייה המקצועית והן במילומניות הכוונה העצמית. בקבוצה זו לא נῆפה שינוי במרבית המדדים בפרקטיות ההורהה בכיתה הנו בזמן אמת והן לאורך זמן.

ממצאים מעניינים נוספים מהמחקר התיכון להשוואה בין שתי סביבות הלמידה המשלבות סימולציות **בהערכתה הוליסטית**, המשלבת את שני רכיבי המודל האינטגרטיבי (PV-SRL), וראייה מקצועית והכוונה עצמית, בו-זמנית. הערכת הholistic נבחנה באמצעות מחוון ייחודי שנבנה לצורך המחקר. התוצאות העידו על מערכת קשרים דינאמית בין שני סוגים המילומניות שבאה לידי ביטוי ברכפים שונים ובעוצמות שונות. הממצאים שהתקבלו בהערכתה הholistic היו שונים הנו בהרכבים והן בעוצמתם מהמצאים על כל אחת משתי המילומניות בנפרד.

למחקר תרומה תאורתית, מתודולוגית ויישומית, והוא מציע כיוונים חדשים למחקרים המשך.

מבחן תאורתית, המחקר הנוכחי דן בידע המקצועי של מורים משתי פרספקטיביות שונות בעוראת מודל אינטגרטיבי ייחודי, PV-SRL, לפיתוח **וראייה מקצועית** בסביבת למידה חדשנית המשלבת שימוש **בסימולציות בהשתתפות שחknim מקצועיים וטיפוח הכוונה עצמית בלמידה ובהורהה.**

מבחן מתודולוגית, המחקר בוצע בפרדיוגמה כמותית שנתמכת במצאים איקוטניים, תוך הצלה של כלים כמותיים ואיקוטניים הכלולים שלאלונים הצהרתיים, ניתוח של מצבים אונטטיים בעקבות צפיה בסרט המתעד תהליך למידה בזמן אמת. במסגרת המחקר נבנו כלים ומוחונים שונים המותאימים למודל הייחודי של המחקר, לרבות כלי **להערכתה הוליסטית**, PV-SRL, המשלב את שני רכיבי המודל האינטגרטיבי, וראייה מקצועית והכוונה עצמית, בקרב שתי סביבות הלמידה הייחודיות שנחשפו לсимולציות, דבר שתרם לטריanganולציה של הממצאים.

מבחן יישומית, המחקר מציע תכנית התרבות אינטגרטיבית, מבנית ושיטות (PV-SRL) לפיתוח **וראייה מקצועית** בסביבת למידה חדשנית הכוללת שימוש **בסימולציות ייחודיות** ואפשר להשתמש בה במסגרת הכשרה שונות, כגון, מסגרות להכשרת מורים מתחילה והתמלמות מורים בתחומים שונים.